

Hur man får möbelvirke i västra Abessinien.

Uno Karlsson (Kågebo)

Elevnummer: 496

Häfte II

Uppgift nr:

I början av år 1933 befann jag mig i Lakamte, 30 svenska mil väster om Addis Abbeba. Vi hade mycket dåligt med möbler vid missionsstationen. Jag skrev ett brev till provinsens högste styresman landshövding Hapte Mariam vari jag vördsammt anhöll att få köpa några kossotrån.

Den unge förnämne fursten hade kejsar Haile Selassies oinskränkta förtroende. Denne hade vid det tillfället sänt honom till Kellem vid Sudangränsen för att upprätthålla ordningen där.

"Kosso" är ett mycket vanligt ord i Abessinien. Så heter det lövträd, som växer i landets höga regniga bergstrakter och som ger ett utmärkt virke till möbler. Dessa få en vacker mörkröd färg genom påstrykning av olja eller fernissa.

Men ännu vanligare är ordet kosso i en annan bemärkelse. Abessinaren tycker mycket om rått kött. Genom denna diet uppstå många magsjukdomar. Både sjukdomen, maskmagen, och medicinen kallas för "kosso." Även europeiska läkare erkänna kosso som magmedicin, ehuru, såvitt jag vet, de mena att den borde tillverkas och användas på ett effektivare sätt.

En dagsresa per mulåsa nordost om Lakamte ligger ett stort, vackert bergmassiv, Gara Tuka, 3.327 m över havet. Där, hade man sagt mig, växte de största och bästa kossoträd som orten kunde uppbbringa.

Det gick flera månader innan jag erhöll landshövdingens svar. Men när brevet äntligen kom, så skrev han mycket vänligt och skänkte missionen fem kossotrån där uppe på Gara Tukabergen. Dessutom bifogade han ett anbefallningsbrev till områdets småfurstar, vilket sedan blev av rätt stor betydelse. Jag hade hoppats att få utse dessa trån och börja sågningen av dem före regntiden, som där i landet varar maj-oktober. Men i Abessinien går allting så sakta. Den

som försöker göra något fort blir oftast besviken. Svaret hade dröjt några månader och regntiden hade börjat. Men på Tukabergens nedersta sluttningar fanns det också kossoträd. Kanske dessa vore något att tänka på? Därför beslöt jag mig för att undersöka huru det förhöll sig med den saken. En tidig morgon mot slutet av maj red jag dit upp. Jag hade också tagit en extra mula med mig ty en kan inte gärna hålla ut från morgon till kväll.

Lakamte ligger mer än 2 000 m över havet. Den höjden frestar på hjärtat och några längre promenader i uppforsbackar äro icke tänkbara.

I början av regntiden voro stigarna mycket hala. Jorden hade under den varma tiden torkat och blivit mycket hård. När så de första regnen löste upp den feta jordytan blev vägbanan, särskilt i vissa backar nästan oframkomlig. De infödda ha ett uttryck för detta slags väglag. De säga att vägen är "som såpa". Min mula föll tre a fyra gånger den dagen. Och hur jag undgick att bli skadad står för mig som ett bevis på Guds hjälp och beskydd. Efter åtskilligt sökande hittade vi den dagen fyra trån. Men de voro för små. Därför blev resultatet av den dagens arbete praktiskt taget negativt. Så kunde ingenting göras åt virkesanskaffning på ett halvår igen.

Jag fick således göra om försöket. Och det var om resan upp till Gara Tuka och besöket hos ett par hövdingar där, som jag ville berätta.

Vi startade tidigt en morgon i slutet på januari 1934. Den lilla karavanen bestod av fyra bärare och en tjänare¹. Det var en härlig dag. Bärarna, tre muhammedaner och en koptisk kristen buro tält, säng och sängkläder, mat, lykta m.m. De voro glada och gemytliga. En leopard smög förbi några meter ifrån oss. Vägen började så småningom stiga allt mer och mer och efter ett par timmars ritt bar det ständigt uppåt.

En kvinna höll på och skar ärter på en av de många gläntorna i skogen. Hon visade sin

¹ Enligt infogad handskrivnen svårtolkad text ingick också en evangelist som tidigare varit abessinsk (koptisk) präst vid namn Abba Turgom, vilket framgår av senare avsnitt i texten.

vänlighet genom att ge oss ett helt fång ärthalm med skidor på, vilket bärarna mycket uppskattade.

Vägen upp till höjden var inte så svår som man skulle kunna tänka sig. Lidj Jasu, som ansåg sig vara rättmätig arvinge till Abessiniens tron, gjorde år 1916 en resa till västra delarna av landet. Han tog då vägen över Gara Tuka, kanske för att få en överblick av det hela. Då bröts också en ny, slingrande och efter abessinska förhållanden bred och jämn väg till hans ära. Den vägen kallas än i dag för Lidj Jasu väg.

Abessinarna veta i regel inte hur gamla de äro. Men det yngre släktet har vissa minnesår. De säga t. ex.: "Jag var ett år, när Lidj Jasu var här". Eller en mor säger: "Jag gick med det barnet, när Lidj Jasu var här. "Eller ett annat uttryck: "Jag var född förkylningsåret", d.v.s. när spanska sjukan gick fram.

Uppe på Gara Tuka märktes genast en skillnad i klimatet. I Lakamte där vår missionsstation var belägen kunde det den tiden vara mycket hett mitt på dagen. På Gara Tuka kunde man utan att känna någon pinsam hetta kl. 12 sitta under ett träd och äta smörgås. Ju högre upp man kommer i Abessinien ju friskare och bättre är klimatet. I låglandet härjar febrar och andra svåra sjukdomar. Och när de infödda berättade om någon ort, där folket var friskt och levde länge så nämnde de alltid Gara Tuka.

Vårt arbete i skogen var färdigt kl halv 2. Vi hade då funnit fem vackra kossoträd. Två av dem voro så pass stora att de skulle ge 1 kbm virke vardera. Hur dessa trån skulle förvandlas till plank var ett kapitel för sig. Affärsmännen i Lakamte importerade tygbalar från Japan. Dessa voro bl.a. emballerade med järn-band, som voro omkring 1,5 m. långa och 3 cm breda. Abessinarna köpte dessa järnband, filade upp dem och fingo av dem enligt deras uppfattning de bästa sågar. Många européer gjorde den erfarenheten därute att ju enklare verktygen voro, dess bättre gick det.

I det vägpapper eller pass, som landshövdingen utfärdat stod det bl.a. att folket icke skulle göra

några svårigheter för oss utan i stället "vakta så att ingenting skulle hända".

Syster Karin Söderström och fröken Anna Bruun gjorde några månader tidigare en utflykt för att få lite luftombyte. En natt hemsöktes deras tält av vandringsmyror, varför de stego upp och gingo till lägerelden. Under tiden kommo tjuvar och stulo en del kläder till ett värde av omkr. 75:-kr. Damerna anmälde saken till landshövdingen. Han betalade genast de förlorade kläderna. Men sedan tog han enligt landets sed ut beloppet från den by där stölden hade skett. För oss låter inte 75:- kr så mycket. Men för några fattiga gallabönder representerade det ett värde av fyra kor.

Respasset var ställt till tre hövdingar på Gara Tuka. Första dagen hann jag besöka endast en av dem. Han hette Neggeri och hade titeln kenjasmatj. Hans gård var belägen på bergets östra sluttning. Det förvånade mig att det fanns så många små bäckar och vattendrag däruppe. Många jordbrukare hade grävt vattenvägar, så att de hade fått konstgjord bevattning för sina åkrar. På Gara Tuka producerades framför allt korn, lök och potatis. Rostat korn till några små koppar salt kaffe är en mycket vanlig frukostmat där ute. Rikligt med lök användes till den mycket kryddstarka pepparsåsen.

Kenjasmatj Neggeris gårdsplan var omgiven av en storslagen eukalyptusplantering med högt staket av lövruskor och bambu, väl och mycket vackert hopbundet med lianer, som det fanns mycket gott om i skogen däruppe.

Rätt egendomligt var att ofta se väldiga bambustånd mitt i kornåkrarna. Ett av Abessiniens viktigaste sädesslag heter täf. Det växer inte i låglandet och inte heller på de högsta bergen. Men på högplataerna odlas det allmänt. Den finns både vit och röd och liknar vårt timotejfrö.

Kenjasmatj Neggeris var borta när vi anlände. Därför slogo vi läger utanför hans gårdsområde på en nyss avskuren täfåker. Vi hade då kommit ned till något varmare trakter, och det var skönt att få placera tältet i skuggan av ett lövträd.

Omsider kom fursten hem. Han gjorde genast en visit vid vår lägerplats, hälsade mycket artigt och frågade många gånger hur det stod till. Han var klädd på abessinskt vis med vita spetsbyxor, som nedtill äro så smala att foten icke utan svårighet går igenom. Skjortan som också vanligtvis är av vitt tyg går nedanför knäna. Utanpå denna bäres en mantel, som ofta har en mycket färggrann och dekorativ bård. I allmänhet gå abessinarna barfota. Men denne hövding hade randiga bomullsstrumpor och svarta, väl borstade lågskor av boxkalv.

När de sedvanliga hälsningarna voro undanstökade sade den reslige hövdingen: "Nu går jag hem och säger till om kaffe". Om en timme kom en tjänare, som bugade sig mycket vackert och sade med älskvärd artighet: "Min herre säger, var så goda och kom och drick kaffe".

Inne på den stora gården var det fint och välputsat. Stallet låg till vänster om den första porten. När vi gått genom den tredje av de sex portarna vidtog en roshäck på vardera sidan om den grusade gången. Det var överraskande att finna något sådant i denna avkrok av världen.

På de större gårdarna i Abessinien finns det ofta en rund gästhydda. Så var det också här. Denna var byggd som ett gammalt abessinskt hus med ett "träskelett" på vilket man smetat jord på båda sidor. Men hyddan var högre och hade brantare tak än vanligt. För ovanlighetens skull var den tapetserad t.o.m. med tre sorters tapeter i skön blandning; på väggen varannan rulle av två sorter samt det tredje som bård upptill och nedtill. Fint ska det vara.

Kenjasmatjen bjöd på honungsdricka och kaffe. Just som vi satt oss ned kom en man och visade sig i dörröppningen. Han bar en stor korn säck på ryggen och den fick vi för våra riddjur. Om en stund kom en annan man med ett par höns och sist ännu en med en väldig get. Allt detta utgjorde bevis på abessinsk gästvänlighet.

Negeri var en artig och påpasslig värd. Efter kaffet tog han oss med till en plats där vi hade den mest underbara utsikt. Bergväggen stupade absolut rakt ner omkring 100 m. Den vidsträckta Wamadalen utbredde sig nedanför. Det är omöj-

ligt att beskriva en sådan utsikt som denna. Den måste ses. Nedanför i dalen skymtade jordbruksbyar här och var. I öster syntes de tre dagsresor därifrån belägna blånande Soldo-bergen, en dagsresa åt sydväst låg Lakante och mitt i dalen flöt Wamafloden fram stilla och mäktig. Den blänkte i tropiksolen som ett vitt silverbälte. I snåren runt omkring lurade enligt vad man sade ännu något enstaka lejon. När vi passerade Wamafloden första gången raglade mulåsnorna i den strida strömmen och detta kändes ganska obehagligt. En tjänare sköt då en krokodil. En annan gång ramlade en kamel mitt i floden och han råkade bära den last som innehöll juluppköpen för det året, torkad frukt, ??, mjöl, pressjäst, bakpulver, gryn, tvättpulver, skrivpapper m.m.

Abessinarens gästfrihet är som sagt mycket stor. Både på kvällen och på morgonen därpå fingo vi rikligt med pepparsås, som kan sägas vara Abessinians nationalrätt. För de tre muhammedanska bärarna lagades särskild s.k. fastesås för bägge målen. En muhammedan kan som bekant inte äta "kristet" kött. Äter han så måste djuret vara slaktat av en muhammedan.

Samtalen med fursten voro ganska tomma och innehållslösa. Men han var tacksam för den behandling han fått mot syfilis vid sjukhuset i Lakante. Han sade rent ut att om doktor Söderström inte kommit så hade han varit död.

Den abessinska kyrkan firade just fyra fastedagar vid tiden för vårt besök. På grund av detta förtärde värden ingenting vid samma bord som vi utom honungsdricka. Denna var egentligen bryggd för ett stort bröllop, som snart skulle hållas på gården. Husfadern, kenjasmatjen, hade två hustrur. Men han skulle snart ta den tredje. Han hade nyligen varit till de varma källorna vid Ambo, 20 mil österut, för att köpa en, häst. Där hade han också funnit sin tredje blivande hustru. De mera förmögna abessinarna ha ofta två eller fler bihustrur.

Utmed vägen upp till Gara Tuka gick jag en gång in i en hydda för att söka skydd mot en regnskur. En av de bägge hustrurna där blev mycket förvånad, när hon hörde, att vi hade engifte i Sverige. Hennes man satt och hörde på.

Det var biustrun som talade. Enligt vad jag kunde förstå var hon mycket undertryckt och besviken på livet. Och det är lätt att tänka sig vilken avundsjuke, misstämning och vilka ständiga tråtor, som ska råda i ett hem där det finns många hustrur.

På morgonen efter frukost hade vi fått löfte om att få hålla en liten gudstjänst för gårdsfolket. Men när vi nu började tala om detta sade husets herre ett par gånger: "Om kvinnorna inte komma med, vad gör det?"

Till sist gav han med sig. "Av fruktan för er" sade Abba Turgom, min vägvisare och evangelist. Han och vi läste och förklarade texten om den rike ynglingen så gott vi kunde.

Men vi ville göra ett besök på bergets högsta höjd. Stigen gick ständigt uppför. När jag såg de branta backarna framför mig tänkte jag: hur skall jag komma dit upp? Det mest intressanta den morgonen var ett brant vattenfall på omkring 10 m. Nedanför utbredde sig en stor, vidsträckt och grönskande bambuskog.

Kenjasmatj Wako, som residerade på bergets krön var en ung man. Han fick sin kenjasmatj-titel i arv då han var endast 12 år gammal. Han var yngre än sina farbröder Neggeri och Taffasa. Men han ansågs vara den förnämste fursten på Gara Tuka, emedan hans far var den förnämste medan han levde.

Wakos hustru var en skönhet. Glädjande var också att se att han tycktes älska och respektera sin maka. Familjen ville så gärna bli fotograferad. Men deras lille gosse skrek och väsnades framför kameran. För att få honom lugn använde de något som jag aldrig sett förut. En stor patron med 3 cm:s lång kula togs till tröstnapp. Och så var bekymret med den skrikande pojken undanröjt.

Ännu lite högre bakom kenjasmatj Wakos hus bodde en regnmakare. Den gamle regnmakaren var död och nu hade sonen fortsatt med faderns yrke. Gallafolket tror på sådana män på fullaste allvar. Gallaordet "tjamsitu" betyder egentligen "dem som får det till att klarna upp" d.v.s. att sluta regna. I slutet av november och i början

december då säden är mogen är det särskilt ödesdigert om det regnar. Då skyndar sig folket med penningar och gåvor in natura till sin "Tjamsitu". Om det inte slutar att regna, så säger han: "Ni har gett mig för litet" och så får han mer.

På hemvägen passerade vi en marknad. Där såldes kor, får, getter, åsnor, mulåsnor, hästar, ärter, bönor, lök, peppar, kryddor m.m. En man kom fram till mig ur folkträngseln och sade: "Det var jag som gav er geten i går". Jag blev mycket förvånad men sade såvitt jag minns ingenting till mannen. Sedan fick jag reda på hur det hängde ihop. Kenjasmatj Neggeri, som jag berömt på olika sätt, hade tvingat en av sina underordnade att sälja sin get för underpris och sedan hade han gett den åt mig. Därför sade getens f.d. ägare att det var han som gett mig den.

Min nye vän, hos vilken jag fått se ännu en sida, hade ej tid att följa med som ciceron den dagen. Han gav oss en av sina tjänare som vägvisare. Själv red han på sin svettdrypande häst mellan gårdar och småbyar på jakt efter en slav, som rymt ifrån honom. Han hade också fått höra, att denne blivit fasttagen vid det torg vi nyss passerat.

Man sade allmänt om slaverna, att de börjat bli mera uppstudsiga mot sina herrar än förut. Ofta satte de upp huvudet och sade: "Jag gör intet det, och jag gör inte det".

Vägen gick i en sluttning mot sydväst. Solen började dala. Luften var full med solrök. Det var lugnt och stilla. Skogen susade så sakta. Det var härligt att efter en strävsam dag med många nya intryck få inandas aftonens rena luft.

Vad var det som prasslade där borta i de stora lövträden? Jo, en hel mängd apor, som hoppade från träd till träd. De flesta hade mörkt, långhårigt skinn, en liten svag aning gråsprängt. Det var jaktförbud på dem. Men regeringen beviljade ibland en begränsad licens. En annan art var ännu mer sällsynt, den långhåriga, svarta och vita guresaapan. Det beredde mig en stor glädje att kunna upptäcka åtminstone en sådan bland de många andra. Den arten finns enligt vad jag hört

berättas endast i Abessinien och på en annan plats i det inre av Afrika.

En europé kom till Abessinien och förtäljde för de infödda, att människan härstammade från aporna. Denne var en gång ute på karavanfärd och fick se en flock babianer. Då kom en av vägmännen fram till honom och frågade torrt och stillsamt: "Ska ni inte gå och hälsa på era släktingar?".

(Handskrivet tillägg☺)

Hur gick det med möbelvirket?

Hövdingarna från Gara Tuka besökte sedan missionsstationen flera gånger. Två av dem fingo helbiblar som tack för storartad gästvänlighet. Besöket på Gara Tuka blev för mig ett minne för livet.

Inskannat och korrigerat 2003-04-12. Förlagan var en fotostatkopia av en maskinskriven text med många rättelser införda dels för hand dels med maskin.

Lennart Kågedal